

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА**

**VIII Міжнародна науково-практична онлайн
конференція студентів, аспірантів та молодих
вчених
«БІОТЕХНОЛОГІЯ: ЗВЕРШЕННЯ ТА НАДІЇ»**

15 листопада 2019 р.

м. Київ

Біотехнологія: звершення та надії: збірник тез VIII Міжнародної науково-практичної онлайн конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (15 листопада 2019 року, м. Київ). – 192 с.

Збірник тез містить результати наукової роботи студентів, аспірантів, науковців та провідних вчених України та Світу, які проводять наукові дослідження в галузях біотехнологій, молекулярної біології, екології, фізіології та біохімії рослин, вірусології, біоінформатики та нанотехнологій.

За достовірність викладених матеріалів і текст відповідальність несуть автори тез.

Наказ № 947 від 2.10.2019р. НУБіП України про підготовку та проведення VIII Міжнародної науково-практичної онлайн конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Біотехнологія: звершення та надії»

Збірник тез затверджено Вченою радою Факультету захисту рослин, біотехнологій та екології, протокол № 4 від 21 листопада 2019 року.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОРЕНЕВИХ ГНИЛЕЙ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В УМОВАХ ВП НУБІП УКРАЇНИ «АГРОНОМІЧНА ДОСЛІДНА СТАНЦІЯ ».....	142
Кочетов Я.В., Войтенко Л.В.	
НІТРАТНЕ ЗАБРУДНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ПИТНИХ ДЖЕРЕЛ: ФАКТОРИ ТА ІНДИКАТОРИ.....	143
Колокольна В.С., Бондарь В.І.	
ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЧЕРКАЩИНИ.....	145
Компанець В.А., Черненко Т.В.	
ВПЛИВ СИНТЕТИЧНИХ МІЮЧИХ ЗАСОБІВ НА ШВИДКІСТЬ ПРОРОСТАННЯ НАСІННЯ <i>RAPHANUS RAPHANISTRUM</i> ТА <i>CUCUVIS SATIVUS</i>	147
Пшець Б.В., Яковлев Р.В.	
БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КУКУРУДЗЯНОГО СТЕБЛОВОГО МЕТЕЛИКА НА КУКУРУДЗІ СЕРЕДНЬО-ПІЗДНЬОЇ ГРУПИ СТИГЛОСТІ.....	148
Рудченко Л.М.,	
ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЯК ОДНА З УМОВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ.....	149
Шевчук І. Ю., Коломієць Ю. В.	
ІНДУКЦІЯ КАЛІОСОГЕНЕЗУ І МІКРОРОЗМНОЖЕННЯ <i>SALVIA HISPANICA L.</i>	150
Швидченко К. Р., Башта О.В.	
ПЛЯМИСТОСТІ ЛИСТЯ ЕХІНАЦЕЇ ПУРПУРОВОЇ (<i>ECHINACEA PURPUREA (L.)</i> <i>MOENCH.</i>) ТА ЗАХОДИ ЩОДО ОБМЕЖЕННЯ ЇХ РОЗВИТКУ	151
Скакун Ю.Л., Гентош Д.Т.	
МОНІТОРИНГ ПОШИРЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БІЛОЇ ПЛЯМИСТОСТІ СУНИЦІ	153
Воробйов Ю.С., Бондарь В.І.	
АНТРОПОГЕННИЙ ВПЛИВ ЛЮДИНИ НА НАВКОЛИНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	154
Яворівський Р.Л., Вільгушинська З.П.	
АНАЛІЗ РАРИТЕТНОЇ ФРАКЦІЇ ФЛОРИ БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «МОГИЛА».....	154
Яворівський Р.Л., Пушкар З.П.	
ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ <i>CRASSULA ARBORESCENS (MILL.) WILD.</i> (<i>CRASSULACEAE DC.</i>)	156
Чайка М.О., Григорюк І.П.	
АСОРТИМЕНТ ДЕРЕВНИХ І ЧАГАРНИКОВИХ ВИДІВ РОСЛИН ДЛЯ ОЗЕЛЕНЕННЯ ТЕРИТОРІЙ КИЇВСЬКОГО МЕГАПОЛІСА.....	158
Кисіль Д.О., Боголюбов В.М.	
ЗАБРУДНЕННЯ ПОВЕРХНЕВИХ І ГРУНТОВИХ ВОД МІСТА КИЇВ.....	159
Мельніченко А.С., Боголюбов В.М.	
ЕВОЛЮЦІЙНІ ЧИННИКИ, ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЖИВИХ ОРГАНІЗМІВ	160
Рачук В.В., Боголюбов В.М.	
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я.....	161
Babytskiy, A. I., Moroz, M. S.	
SYNANTHROPIC SCIARID SPECIES RESEARCH AND DEVELOPMENT OF BIOLOGICAL CONTROL METHODS	163

besseri Zaverucha); 11) конюшина гірська (*Trifolium montanum* L.); 12) лембротропіс чорніючий (*Lembotropis nigricans* (L.) Griseb.); 13) осока низька (*Carex humilis* Leys.); 14) півники угорські (*Iris hungarica* Waldst. et Kit.); 15) сонцезвіт яйцеподібний (*Helianthemum ovatum* (Viv.) Dun.); 16) стародуб широколистий (*Laserpitium latifolium* L.); 17) чебрець Маршаллів (*Thymus marschallianus* Willd.).

Основними факторами, котрі визначають зменшення чисельності популяцій червонокнижних і регіонально-рідкісних видів на досліджуваній території вважаємо наступні: стенотопна еколого-ценотична амплітуда та низька насіннева продуктивність через відсутність ефективного запилення у окремих видів, зривання на букети, збирання населенням як лікарської сировини та як декоративних видів, порушення структури лучних та лучно-степових угруповань заказника внаслідок осінніх та весняних підпалів травостою тощо.

Поки що ботанічний заказник місцевого значення «Могила» – ізольований природно-заповідний об'єкт невеликої площі, недостатньо вивчений та не надто сприятливий для повноцінного збереження і відтворення свого унікального фітогенотипу. Тому вважаємо за доцільне підвищення у майбутньому природоохоронного статусу досліджуваної території, наприклад, шляхом її включення у структуру Голицького ботанічного заказника загальнодержавного значення із перспективою створення регіонального ландшафтної парку «Бережанське Опілля» (Яворівський, Гратковська, 2018).

УДК: 581.4 (821) : 581.5 : 582.711.16

Яворівський Р.Л., Пушкар З.П.

ЕКОЛОГО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ *CRASSULA ARBORESCENS* (MILL.) WILD.
(*CRASSULACEAE* DC.)

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна
e-mail: forik-botan@i.ua

Родина Товстолисті (*Crassulaceae* DC.) – одна з найбільш чисельних родин світової флори серед Квіткових (Покритонасінних) рослин. До неї належить 1400 – 1700 видів із 40 – 55 родів (Hurt, 1995). Вперше описана Огюстом де Кандолем у 1801 р. (Candolle de, 1801). Представники родини широко розповсюджені по всій земній кулі (за виключенням Антарктиди, Центральної Сахари та інших піщаних пустель) в умовах семіаридного клімату. Більшість родів зосереджено у посушливих районах Південної Африки (Роулі, 2010). Представники родини *Crassulaceae* DC. належать до екологічної групи сукулентів. Листки сукулентів досить своєрідні за формою, внутрішньою будовою, наявністю трихом та інших захисних елементів. Будова листків таких рослин є надійною діагностичною ознакою для оцінки взаємовідношень рослин і умов середовища їхнього існування. Більшість представників досліджуваної рослини є мало вивченими, кількісні характеристики анатомічних ознак (товщина епідермісу, кількість продохів на 1 мм², діаметр стебла та ін.) *Crassulaceae* DC. майже відсутні у літературних джерелах, а особливо це стосується представників роду Товстолист або товстянка (*Crassula* L.). Тому вивчення представників родини *Crassulaceae* DC. є актуальним і перспективним у напрямку екологічних та агробіологічних досліджень.

Метою наших досліджень слугував аналіз морфолого-анатомічних особливостей окремих представників роду *Crassula* L. (*Crassulaceae* DC.) колекцій ботанічних садів та дендропарків України у зв'язку з їхніми екологічними пристосуваннями. Зокрема, нами було проведено морфометричний аналіз листової пластинки у досліджуваних видів та здійснено аналіз анатомічної будови листової поверхні й досліджено вміст води у листках деяких видів роду *Crassula* L.

Найбільш широко розповсюдженими в умовах культури є товстолист деревоподібний (*Crassula arborescens* (Mill.) Wild.), представлений у колекціях 6 ботанічних садів і

дендропарків України, *Crassula falcata* (DC.) H.Wendl., що наявний у колекціях 5 установ, а також *Crassula tetragona* L. та *Crassula cooperi* Reg., котрі культивуються у 4 установах. Усі інші види та підвиди роду представлені лише поодинокі і саме тому основним об'єктом досліджень слугував саме *Crassula arborescens* (Mill.) Wild.

C. arborescens (Mill.) Wild. – деревце, висотою 1,5 – 2 (4) м та основним стовбуром до 20 см товщиною, вкрите здерев'янілою кіркою, що злущується. Листок – від овального до майже округлого, з вузькою основою та заокругленим кінцем, (2) 4 – 5 (7) см завдовжки і 2 – 4 см завширшки, товстий, плоский, сірого забарвлення із червоною облямівкою по краю та плямами на верхній частині листка. Суцвіття – слабо розвинена волоть на квітконосі 3 – 7 (10) см заввишки. Квітки – великі, зірчастої форми, до 2 см діаметром, 5 (7) пелюсткові, пелюстки завдовжки 7 – 10 мм, білі, пиляки пурпурового забарвлення, цвітуть взимку.

За морфометричними показниками листки представників роду *Crassula* DC. є дуже різноманітними. Форма листкової пластинки варіює від ланцетної до округлої, у деяких представників наявні перехідні форми – продовгувато-еліптична, овально-еліптична та ін. Лише окремі із досліджуваних видів виділяються специфічними формами листкових пластинок. Середня довжина листка у різних представників коливається від 0,6 см (*C. schimperi*) до 12,25 см (*C. perfoliata* var. *coccinea*). У досліджуваного виду цей середній показник становить 4,56 см. Щодо ширини листка, то тут показники менш варіабельні – від 0,2 см (*C. muscosa*) до 4 см. Встановлено, що середня ширина листків *C. arborescens* становить 3,78 см, а середня товщина листків досліджуваного виду складає 0,8 см.

Продихи у *C. arborescens* анізоцитного типу. Листок амфістоматичний, у якого продихи розташовуються по обидва боки листової пластинки, ізолатеральний, тобто паліадна тканина розташовується з обох сторін листкової пластинки, що, у цілому, притаманно посухостійким видам рослин. Проекція площі епідермальних клітин на адаксіальній та абаксіальній поверхнях – розпластана.

Довжину та ширину продихів вимірювали за збільшення $\times 40$, а кількість продихів – $\times 20$. Визначено, що у *C. arborescens*, продихи довжиною – (ad) 48,8 мкм, (ab) – 43,5 мкм, шириною – (ad) – 25,5 мкм, (ab) – 29,0 мкм. На обох поверхнях контури епідермальних клітин прямолінійно-звивисті, трихоми відсутні.

Щодо кількісного співвідношення продихів на адаксіальній та абаксіальній поверхнях, то у звичайному листкорозміщенні завжди кількість продихів на адаксіальній поверхні є більшою, ніж на абаксіальній. Проте, у *C. arborescens* помітним є значне переважання кількості продихів на верхній частині листової пластинки. Це пояснюється тим, що нижня частина листка краще освітлена, через специфічний тип його росту, а на більш освітленій стороні менша кількість продихів з метою запобігання надлишковому випаровуванню води.

Також нами досліджувалися показники кількісного співвідношення масової частки вмісту води до сухої речовини. *Crassula arborescens* є листовим сукулентом, тобто основна частина води зберігається у листках. Середня маса води у листках досліджуваного виду становила 6,44 г, водночас суха сама (вага листків після повного висушування) – лише 0,21 г. Саме співвідношення цих масових часток яскраво ілюструє приналежність досліджуваного виду до групи сукулентів.